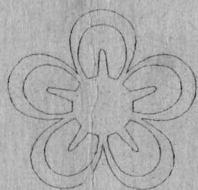

17(477)(082)

Л 64

*Літературознавство,
"Просвіта" і духовний ідеал українця*

*(Матеріали всеукраїнської
науково-практичної
конференції)*

Кривий Ріг
1994

КОНЦЕПЦІЯ ДУХОВНОСТІ В СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Багатопланова спадщина В. О. Сухомлинського досліджувалася вже з багатьох точок зору. Дехто з дослідників пробував заглянути і в "духовний світ" особистості, яку пропонував виховувати цей педагог. І все ж цілісного бачення його концепції духовності, ще не представив нам ніхто.

Ми також не претендуємо на всебічне висвітлення даного питання, а спробуємо лише намітити бодай найважливіші ознаки розуміння О. Сухомлинським такого складного явища.

1. Розпочавши свою велику роботу по формуванню особистості громадянина, В. О. Сухомлинський повів розмову не про фізичний чи інтелектуальний розвиток людини взагалі – його думка спрямована передовсім на духовність: "Духовний світ школяра" – так назвав він свою першу велику /і за розміром, і за значенням / працю.

2. Поняття духовності не зводиться В. О. Сухомлинським до одного якогось, хай навіть дуже важливого, фактора або рівня – етично-морального, правового чи естетичного. Елементи духовності цей педагог вбачав уже в ставленні дитини до природи, до її конкретних /живих і неживих/ представників. І тому він першим з тодішніх педагогів поставив вимогу /чи проблему/ всебічного виховання людини. Отже, й поняття духовності в його розумінні виросло до масштабів усього життя і всієї діяльності людини та суспільства.

3. Дослідивши "Роль сприймання в духовному розвитку дітей молодшого шкільного віку", В. О. Сухомлинський прийшов до висновку, що духовність людини не скільки закладена не стільки в генетичних кодах, скільки в тому оточенні, в котре потрапляє немовля. І тому він стверджує: "Зовнішнє середовище – визначальний фактор духовного життя школярів".

4. Всі 60-ті роки були присвячені В. О. Сухомлинським вирішенню проблеми "Як виховати справляю людину". На різних етапах цих пошуків педагог-дослідник знаходив різні шляхи й рішення, але поступово в усіх його працях даного десятиріччя почала складатися досить чітка й прозора система поглядів на духовність як основну ознаку людяності: від одухотворено-людяного ставлення

до природи і прапі до такого ж одухотвореного розуміння і виконання людиною її громадянського обов'язку.

Природо-екологічні проблеми в усій їхній страхітливості й нездоланності постали перед нами не сьогодні. Але тільки після Чорнобильської катастрофи ми по-справжньому глибоко осмислили небезпеку варварського ставлення людини до природи. Осмислити ми зуміли, а чи кинулися вирішувати питання збереження нормального середовища для здорового життя? Практично - ні. І не тільки тому, що ми лякаємося голоду, кризи й розрухи - так живе весь "високорозвинений" і "півілізований" світ, - ми просто не знаємо в більшості своїй, що значить по-людськи /одухотворено/ ставитися до природи, до кожного її явища. В.Сухомлинський розробляв цілу систему методів та методик підготовки людини до гуманно-одухотвореної поведінки її в природі ще з самого дитинства, щоб така поведінка дорослої людини була звичною.

На соціально-побутовому рівні свідомої діяльності учнів і вчителя В.Сухомлинським передбачалося прищеплення учням почуття рівноправності кожної людини та рівнопінності її для суспільства в цілому.

Особливо цінним у системі В.Сухомлинського є те, що він із прапі в праю проводив думку про необхідність прищеплення кожній дитині почуття самоповаги, поваги до навколишніх та готовності до взаємоповаги між людьми.

Моральні регламентації людського життя Сухомлинський пропонує формувати не абстрактно, а в тісному пов'язанні їх з юридично-правовими та політичними обов'язками й повинностями. А це значить, що вперше в історії педагогіки пропонувалося формувати такого громадянина, котрий був би високomorальною і грамотною в правовому відношенні людиною.

Поняття "громадянин" та "громадянство" для педагогіки В.Сухомлинського - це не прохідні чи етапні віхи педагогічної діяльності, як це дехто намагається подати в своїх дослідженнях. Формування високосвідомого громадянина - це та кінцева мета і той кінцевий результат та стимул виховання взагалі, які складаються саму суть усієї системи освіти бож справжній громадянин, на думку даного вченого, - це особа високодуховна.

Таким чином, прекрасно знаючи історію педагогіки, вибравши з досягнень пісі галузі найкраще і найгуманніше. В.Сухомлинський чи не першим у світовій практиці виховання спробував максимально одухотворити, олюднити його і протиставити всім схоластично-абстрактним та тоталітарним системам виховання.